

Tóparti vadhajtások

Részletek a www.punto-de-la-frontera.net című esszé-kollázsából

„A rothadás, az újjászületés, a tehetetlenség egyaránt fiziológiai jelenségek. A halál maga is az. Amde ezzel senkit sem lehet megvigasztalni, aki inkább-csak élni akar.”

(Csáth Géza)

Köpenick város (város a városban) Kelet-Berlin Spree-parti keleti peremén – az óvárosban néhány kastély, angolkertek meg a közelmúltból örökölt lakótömbök ellentétében – klasszicista katonai architektúra a javából. A városközpont fölött, mellesleg a köpenicki kapitány esetéről ismeretes porosz mézeskalács-építmény, az 1904-ben befejezett, neogótikus Jugend-stílusú városháza vöröstégla-óratornya mered a magasba.

Köpenick keleti városrészét viszont, egy az ugyancsak a Spree folyó és a Müggelsee partján elterülő urbánus település, Friedrichshagen képezi. A kisvárosba a berlini fal leomlása után jutottam el pusztán kíváncsiságból. Az engem száműzetésemben is nyomasztó és odafigyelésre kötelező balkáni háborús években, hosszú időre különös erővel ragadott magához a valamiképp Palicsra emlékeztető hangulata, egyben pedig a szabadkai Rudics utcával rokonított főutcája (Bötschestraße), melyen akkoriban még afféle ősrégi gyártmányú villamosok csengettek szüntelen. (Egyszer itt is mocsár volt, nád és élő ragacs, medvékkel, rókákkal és ordasokkal.) Csigalassúsággal gördülő autóval hajtottam el újra és újra a többnyire egyemeletes kispolgári házak sora előtt az összképebe simán beillő vasútállomásig, mígnem egyre szokványosabbak lettek a számomra. Mind ismerő-

sebb látványuk egyre inkább tompítani kezdte a tulajdonképpen közönséges Szabadka-nosztalgiam frissességének élet. A helyén, a képzettársítás elvontságával küszködve, egyszerre a *csáthi életérzés* meg a távoli és a még messzebbre tűnt, a szakadékba zúdult világ különleges fikciójának hálójába vetődve kezdtem magamra ismerni, ahányszor csak Friedrichshagenba siettem kirándulni. A helyi kultúra porosz vidékiességének égisze alatt egyes-egyedül találtam – az itt sosem járt –, fogalmilag vadidegen *Brenner József* (1887–1919) bennem felmerült képzetével szembesülni, s e szavatolt földrajzi eredetű szellemi-hálózati kiterjedés felismerésével egyetemben [Bački doručak], a tóval meg a várossal. De melyikkel, kérdezgettem az „*érintkezés pontján*” tetten ért zavaromban eltájolódott senkiségetől.

Miközben azonban nem „a gyönyörűség és a szépség” forrásán mámorodni kész, transliteráris rokonítás lehetőségeibe iparkodtam belegabalyodni (egy, a véres híradások vételére alkalmas tranzisztoros zsebitelevíziós készülékkel a kezemben, a célba vett kék szemű nő vonzásának adóját keresve) a Gründerzeit ipari őskorából fennmaradt köpenicki sörgyár sűrű lombjai alatt, az egykor (a Női strandhoz hasonlóan) cikornyásra faragott fából ácsolt, de a keletnémet reálvalóság körülményeitől jócskán megroggyant, elhagyatott, nyílt nyári csarnokának padlóján körbeforogva dobogtam a cipóm sarkával. Az efféle korhadt csárdában a mormogó éneklés közbeni, fehér porral jócskán megszórt meztelenség látványa felettébb megkapó, mármint ott, ahol a néhai zöld kockás terítővel bevont asztalok helyén (habzó korsók) a becsurgó tető miatt némi esőmosta, szuvas költői üresség honolt.

A ma már könnyűszerrel fel- és leszerelhető fémvázaz sátorszerkezettel helyettesített sörcsarnoktól mindössze egynéhány lépéssel távolabb találni a friedrichshageni alagutat, amely a Spree fő ágának Müggelsee-tavi torkolatánál, a folyó medre alatt vezet át a túloldalra. Míg a vízen sétahajók haladnak el a brandenburgi sík e tavának irányába, vagy már visszatérőben Berlin felé, a történelmi értékűnek tűnő alagút mélybe vezető lépcsőin gyalogszerrel lehet átjutni a Városi erdőnek nevezett parkba. Az erősen visszhangzó alagút közepe táján, a hűvös kondenzációtól izzadó csempek korridorjában, a szavak rémítő lármává gerjednek, a csettintés pedig megsokszorozódó dörrenéssé, ha valaki éppen jártában a lövés akusztikájával álmodik.

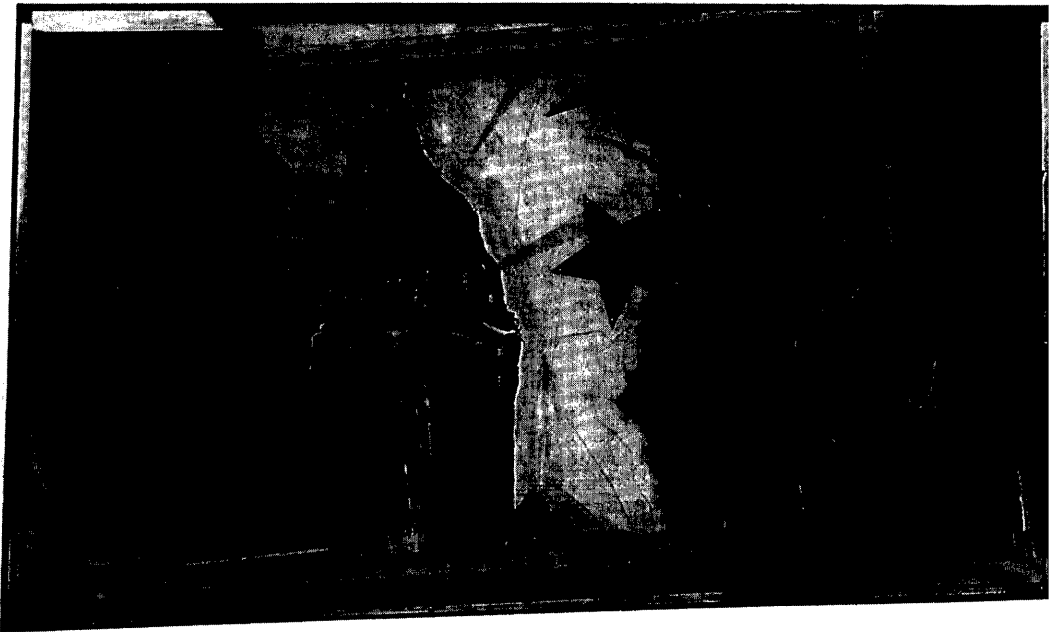
Az esszenciális élet fenntartásához sámáni képernyő / süveg és golyóálló páncéling / csúnya penészes beszéd / Csáth és Burroughs / ez lenne a Víztorony talajvízzel elárasztott pincéje, ünnepi játékok, mondaná beidégződéssel anyám / a kitermelt kriptogén zajok ürügyén / a csúsztatott időrend leletei szerint német a hófehér szerető, szúrós tekintet a kontinentális javak felhalmozásával kikezdett mennyek premén.

PERON SUBOTICA / SZABADKA -
A MESSZIRE UTAZÁS VÁRÓTERME

Átmenekített dokumentációmban a régebbi munkáimról készített diafelvételek között őrzöm az 1910-ben befejezett, szecessziós stílusban megépített szabadkai Városházát leképező, a nyolcvanas évek közepéről származó két festményem reprodukcióját. E festményeknek azóta feltehetően nyomuk veszett, de a diafilmen túlélő alkotásaim egyikén, a magából fénysugarakat kivetítő torony mellett, mintegy a csúcsáról *aláhulló csillagot* látni, melyet egy, a képfelületre reális tárgyként felcsavarozott, háromdimenziós paraszti munkaeszköz, a toronyiránt fordított sarló félhold alakú pengéje zár körül. Az expresszív festmény drámai feszültségét még csak fokozza, hogy a kép elemei, mármint a festménybeli torony és sarló méretei azonosak.

Pedig ismeretes, a lépcsőit megjártam, hogy a Szabadka város kétségkívül egyértelmű középpontját jelentő torony magassága - a valóságban - 76 méter.

A Városháza motívuma az installációkat, tárgyakat és festményeket magába foglaló, 1992-ben Berlinben megvalósult *Avarok* elnevezésű vajdasági nemzetközi projektem *Necropolis Attiliensis / Porta Pannonica* cí-

Kerekes László: *Cím nélkül. Akril, farostlemez, applikált műanyag csillaggal és sarlóval (1986), kb. 50x110 cm*

mű szerkezeti egységének munkáin is megjelenik. Az épület és az óratórony helikopterből megörökített fényképeit a színes fénymásolás kreatív lehetőségeivel élve torzítottam, majd nagyítottam fel. Az ily módon létrehozott, végül kartonlapokra kasírozott xeroográfákat, fluoreszcens spray- és akrilfestékekkel, részben sablonokkal kiképzett, festészetileg megoldott közeggel bővítettem ki, melyet ikonográfiám jellemez. A „világító”, azaz sejtelmesen foszforeszkáló képek a különleges optikai tulajdonságaiknál fogva, egyedül csak elsötétített, illetve csak ultraviolet (black light) neonvilágítással ellátott teremben kerülhetnek kiállításra.

NAPLÓJEGYZET A FORRÁSKUTATÓ VESSZŐ KILENGÉSÉRŐL

1) Barcelona, vagy még inkább az ugyancsak provinciális szecessziós stílusban kiépített Palma de Mallorca láttán eszmélni rá, hogy mennyire más volna Szabadka, lényegileg más, ha nem a Pannon-tenger egy félreeső, bár termékeny apály-dagályos tájéka a por-hullámverés simogatta homokszigeten, hanem a jelenkori európai beltengerek partján fekédné.

2) Szabadka urbanisztikai szerkezetéből azonnal kiderül, hogy látszólagos nyíltsága ellenére, aránylag zárt egységről van szó: árkokba torkolló utcáinak java szántóföldekben végződik. Hiszen a mezővárost az aranykora óta nem a növekedés, hanem a lassú magába roskadás, azaz a megállíthatatlan befelé szűkülés jellemzi.

3) A mindörökre kiforratlanul maradó, felemás eszmék és öngyilkos gondolatok ideális helyei a határvárosok, melyekből az elvágyódás serkentette önfelszabadító kivetkezés egyedül akkor válik lehetségessé, amikor a gondolatok tulajdonosának valahára sikerül szárnyakat tákolnia magának a letarolt fantáziák szertesztét szóródott töredékeiből. A végvárak és a végállomások amúgy is, mindig a szó szerinti véglegességet szemléltetik, az elmúlást és a befejezettség állapotát sugallják. Ezt állítják Szabadka régi monarchiabeli ikervárosairól, az észak-csehországi Teplitzről, vagy a ma nyugat-ukrajnai Czernowitzről, Paul Celan szülőhelyéről.

AZ ÖRÖK BIZTONSÁG EMLÉKMŰVE

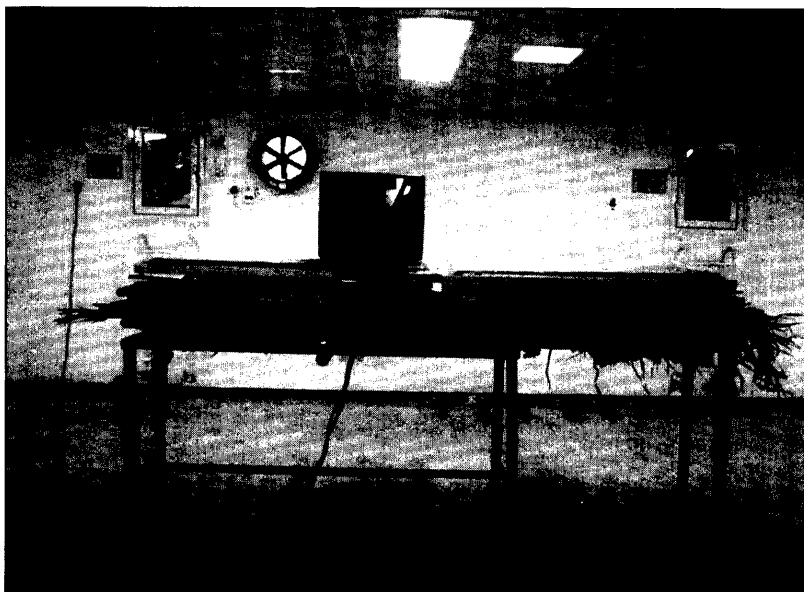
1995 áprilisa. A *Project for Coexistence* nemzetközi projekt, a dél-izraeli Ramon vulkanikus kráter szakadékfalán terjeszkedő Mitzpe-Ramon településen kerül megrendezésre. A számos meghívott művész több négyzetkilométer kiterjedésű területen válogathat az ideiglenes jellegű, tehát főképpen installációk megalkotására alkalmas terek között, mert az egykor márványfeldolgozó gyárral rendelkező település, a közel-keleti háborúkban szerzett katonai jelentősége következtében, jelenleg egy szinte lakatlan kirándulóhely szerepét tölti be.

A Mitzpe-Ramonban létrehozott munkámról és a hozzákapcsolódó performance-omról, egy jóval későbbi interjúmban a következőképpen nyilatkoztam: „Mitzpe-Ramon egyik bunkerében – a világ legmodernebbjei között – építettem fel *Az Örök Biztonság Emlékműve* című installációm, amely a sivatagban gyűjtött, szerves és szervetlen hulladékanyagokból, valamint egy Berlinben készített videomunkámból áll.

A vészkijáratok nyílásaiba a szabadkai zsinagóga elektronikus eljárással kivitelezett pozitív és negatív változatú fotóját építettem be.

Ez a high-tech installáció a hermetikusan zárt tér elvét volt hivatott megjeleníteni, míg a nyitott tér elvét, a planetáris nyelv gondolatára utalva, a közeli Ramon vulkanikus kráter mértani középpontjában lezajlott performance-om. A Ramon-kráter az egyetlen olyan hely a világon, ahol bolygónk minden ásványi anyaga fellelhető. *Az Örök Biztonság Emlékművének* performance-a ezen a különleges helyen történt, és általa sikerült a helyi geológiai és minimális bioszférát az *infoszféra* globális hálózatával összekötetésbe hozni.

A Ramon-kráteri, sivatagi akcióm négy percre a világ nyilvánossága előtt történt: a CNN televízió forgatócsoportja által készített szatelites közvetítés képeit a 15 km-re fekvő bunkerben álló installációm monitorjaiban, valamint Berlinben és más városokban (Szabadkán) is láthatták. A performance ideje alatt egy sivatagi farkas lopódzott a közelembe.”

Kerekes László: *Az Örök Biztonság Emlékműve. Installáció, high-tech bunker / Mitzpe-Ramon (Izrael), 1995*